

PERUS-SKENE Työpaja IV yhteenveto

PERUS-SKENE-hankkeen neljäs työpaja järjestettiin etäyhteyksin keskiviikkona 23.3.2022 12.30-16.00. Työpajassa käsiteltiin alue- ja yhdyskuntarakenteen ennakointi- ja seurantajärjestelmän toimintamallia, joka tuo yhteen kaikkea hankkeen aikana tehtyä työtä. Hankkeen nyt loppuneen työpajasarjan jälkeen järjestetään loppuseminaari, jossa esitellään hankkeessa tehtyä työtä. Seminaari järjestetään myöhemmin ilmoitettavana ajankohtana loppukeväästä tai alkukesästä.

Työpajassa neljä ryhmää käsitteli kukin omaa tehtäväänsä, jotka linkittyivät tapahtuman alussa kuultuihin alustuksiin. Yksi ryhmä käsitteli villien korttien roolia ja merkitystä osana ennakointia sekä alue- ja yhdyskuntarakenteen ennakointi- ja seurantajärjestelmän toimintamallia. Toinen ryhmä keskittyi vuorovaikuttamisen tapoihin osana toimintamallia kolmannen ryhmän pohtiessa toimintamallin puitteissa tehtävän työn koordinoitumista valtionhallinnon toimijoiden kesken. Neljäs ryhmä pohti ensin kahteen osaan jakautuneena visualisointeja ja tiedontuotannon järjestämisestä perusuraa muodostettaessa, minkä jälkeen ryhmä käsitteli yhdessä taloudellisen ja ekologisen kestävyysarviointia.

Seuraavilla sivuilla käydään läpi työpajan antia ryhmä kerrallaan. Kunkin ryhmän osuuden alussa on kuvakaappaus ryhmän työpajassa tuottamista huomioista.

Ryhmässä keskusteltiin villeistä korteista ja niiden vaikutuksesta alue- ja yhdyskuntarakenteen kehityksen seurantaan ja ennakkointiin. Villit kortit määriteltiin ainutkertaisiksi yksittäisiksi tapahtumiksi, jotka ilmaantuvat yllättäen, ja jotka muuttavat tapahtumien kehityskulun aiempaa epävarmemmaksi.

Ryhmän tavoitteena oli kuvata toiveita, näkemyksiä ja ideoita villien korttien huomioimiseen osana alue- ja yhdyskuntarakenteen ennakointi- ja seurantajärjestelmää sekä ajatuksia siitä, miten järjestelmän tulisi reagoida villin kortin toteutuessa. Alla ensin työpajassa tuotetut kirjalliset tehtävästä ja sen jälkeen yhteenveto keskustelusta.

Nopea toiminnan malli osana toimintamallia?

Villien korttien yhteys megatendeeihin

pitäisi olla unilukit, jonka roolin kuului nostaa esiin tiettyjä kriiteriaaleja

Mikä olisi uusia haluttua / odotettua kehityspolkua ja kuinka merkittävä se olisi toteutuksessaan vrt. riskienhallinta ja hiljaiset signaalit ja muut signaalit

Villien korttien osalta riskimatrialit ja kriisinhallintasuunnitelmien elämä

Nopean toiminnan toimintamalli, jossa hyödynnettäisiin eri toimijoiden asiantuntemus myös järjestöt, kunnat jne.

Vallit kutsuu usein esille eri asioiden keskinäisriippuvuudet

tulisi tunnistaa prosessin herkimättä osiot (näissä muutokset suurempi ja näissä pienempi, jossain ei ehkä juurikaan muutosta)

tulisi tunnistaa mikä tuo lähtee tekemään prosessin muutos villien kortin toteutussa, mikä asiat ovat riippuvaisia

Vallit kutsuu eri tyypillistä viesteistä kortteja ja niiden vaikutuksia syklin eri kohtiin - tai kutsuu villien korttien vaikutuksia ehdotettuun prosessiin (muutosten suuruus)

kuinka prosessissa ylipäätään tunnistetaan viljejä kortteja - toimintamalli tälle

villien korttien jouteluksa tiettyihin teemoihin, todennäköisimpiä/nee vaikutuksia villien vaikutukseenmihin

Kattava kansainvälinen, sodat, pandemiat, öljyt, taantumat, energiaapu, materiaaliapu, ruokapuoli, yhäviksurunna

Heikkoin ja valmiinnettujen signaalien

Uusiolin villien kortteihin pyritään varautumaan

Villikortti pitäisi kuvata. Niden vaikutus olisi hyvä arvioida jälkikäteen. Mitä muokkia ennakointin tapahtuma vaikutti?

Vaikutus tehtyihin skenaarioihin?

Joutavuutta ja nopeutta on oltava prosessissa etenemisessä, esim. kaavaprosessissa

Siklyksen prosessin vastuuvetäjiä ja sidosryhmiä tulee olla "tukivat yhäliinä" tulevaisuuden suunnin, ja sisäinen viestintä kunnossa, jotta nopea reagoiminen on mahdollista.

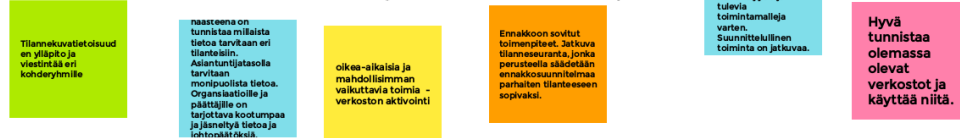
Riskianalysia ja vaikutusten arviointia tulee tehdä etu-jälkikäteen, jotta kertyy tietoa/ "voimavälikuvaa" siitä, miten yllätykselliset vaikutuksia on.

Missä vaiheessa toiminta kannattaisi aloittaa?

Kuinka paljon pölyn kannattaa antaa laskeutua ennen toimintaa?

Mitä toimintaa tulisi tapahtua kun tilanne on päällä?

Milloin/missä vaiheessa tarve nopean toiminnan mallille aktivoituu?

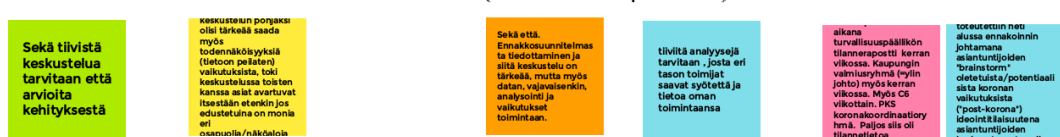

Mitä toimintaa ja materiaalia toivot villin kortin tapahtuessa?

Mitä toimintaa/materiaalia toivoit/toivot pandemian/Ukrainan tapahtuessa?

Onko tärkeintä mahdollisuus keskusteluun vai (väistämättä epävarma) data vaikutuksista?

Miten saadaan tieto liikkumaan/koottua tasojen välillä, paikallisista valtakunnan tason vaikutuksiin?

Miten villit kortit tulisi huomioida syklisessä prosessissa?

Ajantasaisen alue- ja yhdyskuntarakenteen kehityksen seurannan ja ennakkoinnin kannalta neljän vuoden sykleissä toimiminen edellyttää sitä, että villeihin kortteihin varautuminen on rakennettu sisään prosessiin. Edellytyksenä varautumiselle nähtiin keskustelussa skenaariotyöhön liittyvä riskienarvioinnin prosessi, jossa käydään läpi olennaiseksi koettuja teemoja heikkojen signaalien pohjalta. Haasteena keskustelussa nähtiin se, miten laajasti riskejä tulisi kuvata. Potentiaalisia riskejä on loputtomasti, ja prosessissa on aina mahdollista puuttua yhä syvällisemmin yhä epätodennäköisempiin riskeihin. Keskusteluissa ehdotettiin

villien korttien rajaamista skenaariotyössä muutamaan oleellisimmaksi nähtyyn riskiin, joita voitaisiin päivittää tarpeen mukaan tai osana laajempaa väliarviointia.

Puheenvuoroissa esitettiin sekä mallia, jossa jollekin toimijalle olisi vastuutettu villien korttien seuranta, toisissa puheenvuoroissa korostettiin sidosryhmien roolia tuoda tietoa villeistä korteista mukaan prosessiin. Tiedepaneelin ja valtioneuvoston ennakointityön integrointi tilannehuonemaiseen toimintaan toisi myös asiantuntemusta nousevista aiheista ja nähtiin keskustelussa tärkeänä. Villien korttien mukaan tuomisen haasteita kuvattiin pandemian aiheuttamilla muutoksilla, joita ei kaikilta osin olla vielä pystytty vielä sisällyttämään esimerkiksi liikenteen ja maankäytön suunnitteluun. Myös sektoreiden sisällä on merkittäviä eroja, esimerkiksi joukkoliikenteen suunnittelussa taloudellinen arviointi on ajan tasalla pienenevistä joukkoliikenteen tuloista, mutta silti liikennejärjestelmäsuunnittelu ei ole vielä pystynyt kaikilta osin reagoimaan pandemian aiheuttamiin muutoksiin.

Nopean toiminnan malli

Ryhmässä käytiin keskustelua nopean toiminnan mallista, jossa voitaisiin kiinnittyä ajankohtaisiin tilanteisiin osana suunnitteluprosessia. Villejä kortteja kartoitettaisiin ja niihin pystyttäisiin reagoimaan osana pitkäjänteisempää skenaarioprosessia, jos tavoitteita ja vaikutuksen arvioita pystytään tehdä kesken suunnittelukauden. Nopean toiminnan malli perustuisi muutosilmiökartoitukseen, jonka perusteella arvioidaan skenaarioiden uskottavuus ja tehdään mahdollisia korjauksia. Uuden tilanteen vaikutukset arvioitaisiin ja prosessin tavoitteisiin tehtäisiin tarvittaessa muutoksia.

Nopean toiminnan mallissa olisi ryhmän mukaan syytä tunnistaa suunnittelujärjestelmän osat, joissa toimintaympäristön muutoksilla on enemmän vaikutuksia. Esimerkiksi maankäytön suunnittelussa rakennettu ympäristö muodostaa pysyvän rakenteen, jonka päälle palvelut kuten työpaikka-alueet tai joukkoliikenne muodostuu. Palveluihin villit kortit vaikuttavat huomattavasti nopeammin kuin rakennettuun ympäristöön.

Yhteenveto

Villeihin kortteihin valmistautuminen nähdään olennaisena osana suunnittelujärjestelmään kuuluvaa ennakointityötä. Prosessin on oltava riittävän ennakoiva, että riskienhallinnalla ja valmistautumisella voidaan villien korttien toteutuessa vaikuttaa tilanteeseen mahdollisimman nopeasti. Villien korttien riskienarviointi ei myöskään saa kuormittaa prosessia liikaa vaan on keskityttävä tärkeimpiin ennakoituihin riskeihin ja reagoitava nopeasti yllättäviin tilanteisiin tilannehuonemaisessa toiminnassa.

Ryhmä 2 Vuorovaikutus osana toimintamallia

Muutosilmiöiden hahmottaminen

Ryhmän yhteisen ajatuksen mukaan asiantuntijoiden tuottama taustatieto alue- ja yhdyskuntarakenteeseen vaikuttavista trendeistä, vaikutustekijöistä ja muutoksista tulisi jakaa mahdollisimman avoimesti ja monialaisesti. Taustatietoa tulisi kerätä laajasti ja osallistavasti, mm. asukasosallistamisella. Tässä kyselyt, raadit, paneelit, tilastot, hankekatsaukset ovat hyviä metodeja. Esiin nostettiin myös pienten ryhmien haastattelut ja keskustelut suunnittelijoiden kesken tai suunnittelijoiden ja päättäjien välillä. Pienryhmäkeskustelut ovat myös oiva tapa luodata valtion ja alueellisten toimijoiden yhteistä tavoitetilaa.

Taustatietoa voidaan niin jakaa kuin ymmärrystä syventää seminaari- ja työpajatyöskentelyillä tai useamman kerran tapaamissarjoilla, mm. asiantuntijapaneeleilla. Ryhmä nosti Pyöreän pöydän keskustelut esiin teemakohtaisissa kysymyksissä, kuten elinkeinotoiminnan huomioimisessa. Muutosilmiöiden hahmottamisen nähtiin olevat erityisen tärkeää yhdessä poliittisten päättäjien ja /tai kuntapäättäjien kanssa. Marssijärjestyksen nähtiin olevan jopa niin päin, että ensin olisi päättäjien kanssa luotava yhteisen ymmärryksen kehä suurista linjoista ja päätettävistä valinnoista, ja tämän jälkeen jatkuisi suunnittelijoiden työ (mm. yhdessä asukkaiden, elinkeinotoimijoiden ja teemoihin vaikuttavien yhdistysten kanssa), jonka jälkeen päättäjien kanssa pohdittaisiin jälleen vaihtoehtoisten tulevaisuuskuvien välillä tehtäviä valintoja.

Seminaarit ja työpajat nähtiin hyvinä keinoina jakaa tietoa ja ymmärrystä vuorovaikutteisesti, erityisesti jos kyseessä on kompleksinen, hyhmäinen asia, johon on vielä toistaiseksi vaikea löytää tarttumapintoja ja lähestymiskulmaa. Pitempään tiedossa olleet ilmiöt ja vaikutukset sen sijaan voi hyvin käyttää päätöksentekoprosesseissa ja vaiheistuksissa enemmän annettuina. Näiden osalta tieto voi hyvin kumuloitua ja täydentyä, mutta päätöksenteon suunta ei välttämättä muutu toisin kuin vaikeammin hahmotuvissa muutosilmiöissä.

Virtuaalialusta

Ryhmässä nousi esiin ajatus, että tarvittavien taustatietojen kartuttamista ja tietojen jakamista sekä eri vaiheissa tapahtuvaa vuoropuhelua varten olisi syytä muodostaa myös virtuaalisia alustoja tai alustaa. Verrokkina mm. Tampereen kaupunkiseudun virtuaalinen asukasraati tai Viitoskäytävän kasvuvyöhykkeen verkoston yhteinen alusta. Tällaisella alustalla on mahdollisuus käydä ad hoc -tyyppistä tai pitempiaikaista keskustelua sovituista teemoista ja täydentävällä aineistolla.

Perusuratyö

Perusuratyön osallistamisen ja vuorovaikutuksen muodon nähtiin ryhmässä vaihtelevan sen mukaan, onko kyseessä työn alkuvaihe vai pitemmälle menevä yhteinen "pureskelu". Perustiedon hankintamenetelmät, kyselyt, tilastokoonnit, suunnitteluvaiheen kartoitukset ja hanketiedustelut ovat tärkeitä, mutta vaativat lisäksi yhteistä käsittelyä, jotta osalliset voivat vaikuttaa perusuraan liittyvien indikaattoreiden valintaan sekä hyödyntää muodostuvaa ennakkointikäsitystä oman suunnittelu- ja valmistelutyön osana. Seminaareissa ja työpajoissa voidaan täydentää tietoja ja jakaa käsityksiä ja ajatuksia niistä keskeisistä hankkeista, jotka vaikuttavat alueiden tulevaisuuksiin (Perusura 2).

Tässä evidenssityyppiseen tietoon nojaavassa ennakkointityön vaiheessa kysymyksiksi nousi myös *päättäjätason* (eri suunnittelutasoilta) sekä *poliittisten päättäjien osallistaminen*. Mihin vaiheeseen ja mikä vuorovaikutusprosessi olisi paras lähestymistapa poliitikkojen osallistamiseksi? Kysymys on oleellinen, sillä yhteinen, jaettu ymmärrys niistä tekijöistä, jotka tulevaisuudessa vaikuttavat asuin- ja elinympäristöömme ovat edellytyksiä hyvälle ja kauaskantoisille päätöksille (jotka omalta osaltaan muokkaavat alue- ja yhdyskuntarakennetta ja tämän kestävyyttä).

Lisäksi pohdittiin jatkuvamman vuorovaikutteisen digitaalisen vuoropuhelun ja -alustan onnistumismahdollisuuksia ja kehittämistarpeita.

PERUSURATYÖ

Miksi tämä vuorovaikutusmuoto? Keitä osallistetaan alueilta?

Kehityskuvatyön vaihe	Aluekoht. tiedon muodostaminen	Kysely	Seminaari	Työpaja	Pyöreä pöytä	Muu?
Perusuratyö Onko jotakin alustavaa näkemystä, missä vaiheessa alueelliset poliittiset toimijat osallistettaisiin prosessiin? verkostomainen jatkuva vuorovaikutus kuntien, alueellisten toimijoiden ja valtion viranomaisten välillä. Ei vain loppuvaiheessa	Hankitaan aluekohtaista tietoa	kysely sinänsä hyvä tapa kartoittaa tilannekuvaa, mutta alka passivinen vuorovaikutuksen väline.	Ajankohtainen tieto menneillä olevista hankkeista ym. on tärkeää. Eri kuntatoimijat, virkamiehet, suunnittelijat ja päättäjät.	Keskustelu ja tulkinta perusurasta: Suunnittelijat ja tutkijat yhdessä	Johdon tasavertainen keskustelu tulevaisuuden näkemyksistä ymmärryksen lisäämiseksi	
21.3.2022						2

Skenaarioiden laadinta ja käsittely

Ryhmän yhteisen ajatuksen mukaan asiantuntijoiden tuottama taustatieto tulevista trendeistä ja alue- ja yhdyskuntarakenteeseen vaikuttavista muutoksista tulisi jakaa mahdollisimman avoimesti ja monialaisesti. Tämän jälkeen on syytä astua yhteiseen pöytään tai muutoin lisätä ymmärrystä eri toimialoille ja suunnittelutasoille yhteisistä ja erillisistä tekijöistä. Trenditiedon jakamismuotona seminaarit ja julkistukset ovat hyviä ja suositeltavia - kukin asiantuntija ja organisaatio voi syventyä tietoon ja sen sisältämiin vaikutustekijöihin omassa työssään tai organisaatiossaan.

Tiedon jakamisen muotoa voi hyvin uudistaa ja käyttää mm. *skenaariotarinoita*, kuten PERUS-SKENE -hankkeessa on käytetty tai Sitran työmuodoissa on työstyetty. Jo tarinoiden muodostamisvaiheeseen on syytä ottaa asukkaat ja osalliset mukaan, sekä tuoda mukaan elinkeinonäkökulmaa hyvin varhaisessa vaiheessa. Nuorten roolia osallisina korostettiin erityisesti. Tietoa ja vaikutustekijöitä on tämän jälkeen syytä pureskella yhteisissä pöydissä niin, että osallistujissa on eri tason valmistelijoita ja päättäjiä sekä eri toimialat tuntevia asiantuntijoita. Valtion, eri suunnittelutasojen valmistelijoiden ja paikallistason valmistelijoiden jaettu ymmärrys on erittäin tärkeää. Jos valtio lisää omaa ymmärrystään alueiden ja kaupunkien todellisuudesta, se saa kompromisseihin valmiimpia alueita kumppanikseen. Kääntäen: alueet ja kaupunkiseudut lisäävät ymmärrystään koko Suomea koskevista haasteista (mm. liikenteen päästövähennystavoitteet), lähiöiden kehittäminen, logistiikkaketjut, huoltovarmuus.

SKENAARIOIDEN LAADINTA

Miksi tämä vuorovaikutusmuoto? Keitä osallistetaan alueilta?

Kehityskuvatyön vaihe	Aluekoht. tiedon muodostaminen	Kysely	Seminaari	Työpaja	Pyöreä pöytä	Muu?
Skenaarioiden laadinta	Sovelletaan ja vertaillaan alueellisesti		Asiantuntijoiden tuottaman taustatiedon jakamisen merkitys vaikuttavista tekijöistä ja tiedossa olevista trendeistä on keskeistä. Sen jälkeen vasta voi mennä yhteiseen pöytään keskustelemaan. Yritysnäkökulma myös tähän vaiheeseen	Yhteinen ymmärrys skenaarioista: Tutkijat, suunnittelijat, päättäjät Samaa mieltä ! Suunnittelijoiden sekä alueellisten ja valtakunnallisten toimijoiden näkemykset kootaan yhteen.	verkostomainen jatkuva vuorovaikutus alueellisten ja valtakunnallisten toimijoiden välillä. Paikallistutentumukseen ja asiantuntijoiden hyödyntäminen. Avoimuus ja keskustelu Asukkaat mukaan skenaariotarinoiden kuvaamiseen!	Dynaaminen sähköinen tietomallialusta, jota päivitetään uudella datalla ja jota hyödynnetään skenaariotyön ennakoivissa ja suunnittelutyön eri vaiheissa.
21.3.2022						3

Kestävyyssarviointi

Kestävyyssarviointityöskentely vaatii onnistuakseen vahvaa pohjatyötä, tilastointeja ja mittaristoja. Jotta saavutetaan yhteinen ymmärrys siitä, mitkä ovat kestävyysarvioinnin keskeiset mittarit ja miten tulevaisuustyön onnistumista voidaan mitata, tarvitaan intensiivistä yhteistä työskentelyä, jonka turvin mittaristoa ja tarvittavia aikajäniteitä voidaan säätää. Tämän vuoksi ryhmässä painotettiin asiantuntija-arvioiden muodostamista eri kokoonpanoilla. Yhteistä ymmärrystä luotaisiin parhaiten seminaari-/ työpajatyöskentelyllä tai pyöreän pöydän intensiivisellä työskentelyllä.

Toimialojen välinen vuoropuhelu ja keskustelu nousivat tässä keskiöön. Keskustelulla olisi myös hyvä olla jonkinlainen jatkumo tai keskustelujen sarja, jonka avulla ymmärrys lisääntyy ja kiteytyy (ja kiertyy takaisin toiminnan ohjaukseen prosessin alkupäähän).

KESTÄVYYSSARVIOINTI

Miksi tämä vuorovaikutusmuoto? Keitä osallistetaan alueilta?

Kehityskuvatyön vaihe	Aluekoht. tiedon muodostaminen	Kysely	Seminaari	Työpaja	Pyöreä pöytä	Muu?
Kestävyyssarviointi	Arvioidaan kehityksen kestävyttä alueellisesti		Vaikutusten arvioinnin tulosten käsittely. Päättöksentekijät ja valmistelijat yhdessä (joko seminaari tai työpaja)		Asiantuntija-arviointia. Osallistujina kattavasti eri alojen asiantuntijat. Asiantuntija-arvot ja keskustelu niistä.	
21.3.2022						4

Koordinoituminen

Maakuntaliitot voisivat olla sopiva välittäjäorgaani maakunta-, seutu- ja paikallistasojen suuntaan, mutta toisenlaisia mallejakin voi käyttää, mm seudullisia kuntayhtymiä (Helsingin seutu, Tampereen seutu, tuleva Turun seutu, Kotka-Hamina jne). MAL-sopimusmenettelyn koordinaatio teemakohtaisine ohjausryhmineen mainittiin mahdollisena koordinoitumisen mallina. Myös alueellista tilannekuvaa muodostavat aluehallintovirastojen valmiustoimikunnat mainittiin. Toisaalta kysymykseksi nostettiin, tulisiko välittäjäorgaani nimetä hallinto- vai toimintalähtöisesti. Tärkeät strategiset kehittämiskohteet, joiden osalta ennakointitietoa keskeisesti tarvitaan, eivät välttämättä osu yksin hallinnollisten rakenteiden kanssa, kuten ryhmäkeskustelussa esiin nostettu ylimaakunnallinen Viitoskäytävä.

Ryhmätyöskentelyn lopuksi tehtiin tärkeä huomio siitä, että vuorovaikutuksessa alueiden suuntaan on syytä välttää siiloutumista alueidenkäyttökysymyksiin kapeasti rajoittuen, vaan mm. koordinaatio suhteessa alueiden aluekehittämisen ja liikennejärjestelmätyössä tapahtuviin ennakointeihin nähtiin tärkeäksi yhtälailla aluetasolla kuin valtakunnan tasollakin. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan aluekehittämiskeskusteluissa on ollut useita ministeriöitä mukana.

Ryhmä 3 Työn koordinoituminen

Työpajaryhmässä käsiteltiin valtionhallinnon keskinäistä koordinoitumista lähialojen vastaavien töiden kanssa. Työpajan tehtävät pohjasivat osin mm. PERUS-SKENE-hankkeen ohjausryhmän jäsenille tehtyihin haastatteluihin.

Kohti vahvempaa keskinäistä koordinoitumista

Ensimmäiseen tehtävään oli luonnosteltu kaksi vaihtoehtoista toimintamallia kehityskuvatyön tilanne- ja tulevaisuuskuvan koordinaatiolle. Tarkoitus ei ollut valita malleista jompaa kumpaa, vaan pohtia eri mallien hyviä ja huonoja puolia sekä vaihtoehtoisia ideoita sille, miten toiminnot tulisi järjestää. Yleisesti ottaen yhteinen koordinaatio sai laajaa kannatusta ja sektorikohtainen työskentelytapa kritiikkiä. Toimintamallia hahmoteltiin hiukan eteenpäin erilaisina versioina ja sen todettiin vaativan vielä jatkojalostusta.

Trendit ja villit kortit eivät noudata hallinnonalojen rajoja, mikä vaatii poikkihallinnollisuutta. Päällekkäistä työtä taas tehdään väistämättä, jos toimitaan siiloissa. Toimivan koordinaation nähtiin tarjoavan mahdollisuuksia resurssien säästämiseksi nimenomaan päällekkäisen työn vähenemisen kautta. Toisaalta koordinaation nähtiin myös tarvitsevan resursseja tai resurssien yhdistämistä, mikä on yksi käytännön koordinaation selkeä haaste.

Yhteisessä työskentelyssä nähtyjä haasteita olivat mm. toiminnan muuttuminen sitä järeemmäksi, mitä korkeammalle tasolle asioiden käsittely siirtyy, uhka nyanssien menettämisestä tai asioiden jäämisestä sanahelinäksi, palveleeko työ aidosti tiedontarvitsijoita ja politiikan mahdollinen mukaantulo. Yhteistyön nähtiin voivan muuttua sitä vaikeammaksi, mitä tärkeämmille alueille tullaan. Asiantuntijatasoisen yhteistyötä kuvailtiin mutkattomaksi, mutta byrokratian syvää koordinaatiota pidettiin haasteellisena. Todettiin molempia koordinoitumisen malleja tarvittavan sekä tarve syventämiselle ja teemakohtaiselle tarkastelulle. Sektorikohtaisessa omaehtoisuuden mallissa nähtiin etuina

työnjaon ja vastuiden selkeys, asiantuntijatasen yhteistyön joustavuus, tuloksellisuus ja työn nopea eteneminen. Haasteina nähtiin kokonaiskuvan puute ja päällekkäinen työ.

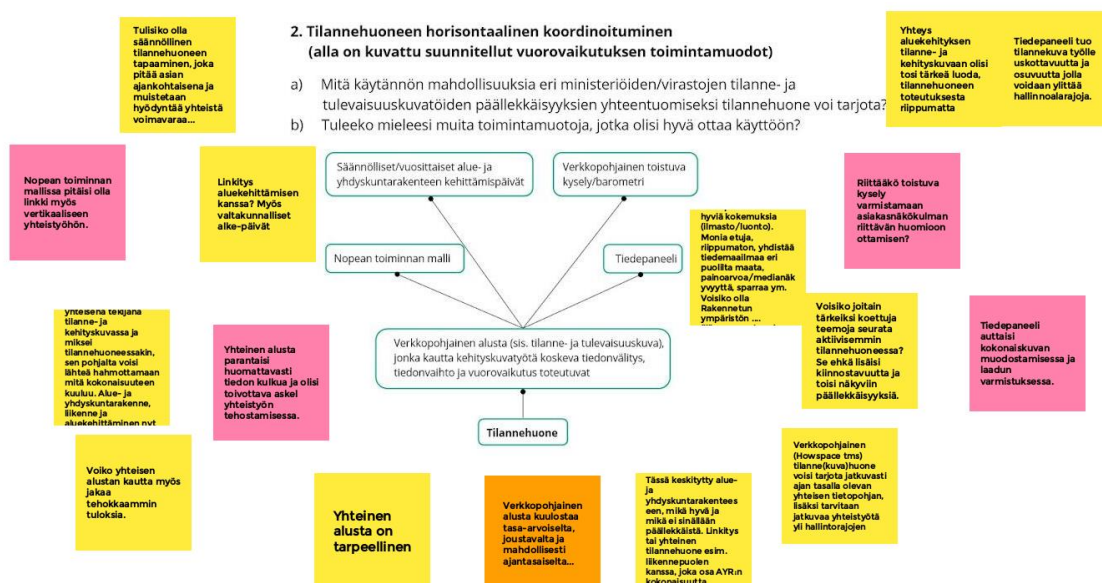
Ehdotuksena nousi ns. hybridimalli, jossa alun yhteisten vaiheiden (sisältäen mm. tilannekuvien seuranta-aineistojen, muutosilmiökartoituksen ja skenaarioiden laadinnan vaiheet) jälkeen jakaudutaan teema-/ministeriökohtaisesti jatkojalostamaan töitä, jonka jälkeen vielä kokoonnutaan yhteiseen pöytään. Toistuvuuden ja systemaattisuuden tarve nostettiin myös esiin. TEM:n aluekehityskeskustelut nostettiin mahdollisesti hyödynnettävänä alustana/toimintamallina, ja toisaalta mietittiin voisiko alke-keskusteluihin ottaa alue- ja yhdyskuntarakenteen kehityskuvatyöstä mallia ennakkoinnin laajempaan huomioimiseen.

Koordinaation vetovastuussa todettiin olevan hyödyksi olla ns. oma lehmä ojassa, jolloin myös koordinoivalla taholla on oma intressi vetää työtä eteenpäin.

VNK:lla nähtiin olevan vahva osaaminen ennakkoinnissa ja muutosilmiöiden seurannassa, myös koko VN-yhteistyö nähtiin kannatettavana. Toisaalta VNK:n tulevaisuustyön epäiltiin jäävän liian ns. korkealle tasolle ja VNK:n koordinoiva rooli nähtiin haasteellisena, vaikkakin etuna olisi mm. virastorajojen ylitys. Myös Sitran rooli nostettiin esiin muutostekijöihin ja skenaarioihin liittyvässä työssä.

Yhteistyön vahvistamisen osalta aluekehittämisen ja alueidenkäytön suunnittelun todettiin olevan hyvin lähellä toisiaan. Vaikka alueidenkäytön suuntaviivat (TEM) ja alue- ja yhdyskuntarakenteen kehityskuva (YM) töillä on eri käyttötarkoitus ja johtopäätökset menevät eri loppukäyttäjille, kuitenkin lähtöaineistot, muutosilmiöt ja skenaariot olisi hyödyllistä pureskella yhdessä. Myös Liikenne 12 -suunnitelma ja sen suunnitteluohjelma ja investointiohjelma toivottiin kytkeytyvän vahvemmin alke-keskusteluihin.

Yhteistoiminnallista tilanneseurantaa pidetään tärkeänä

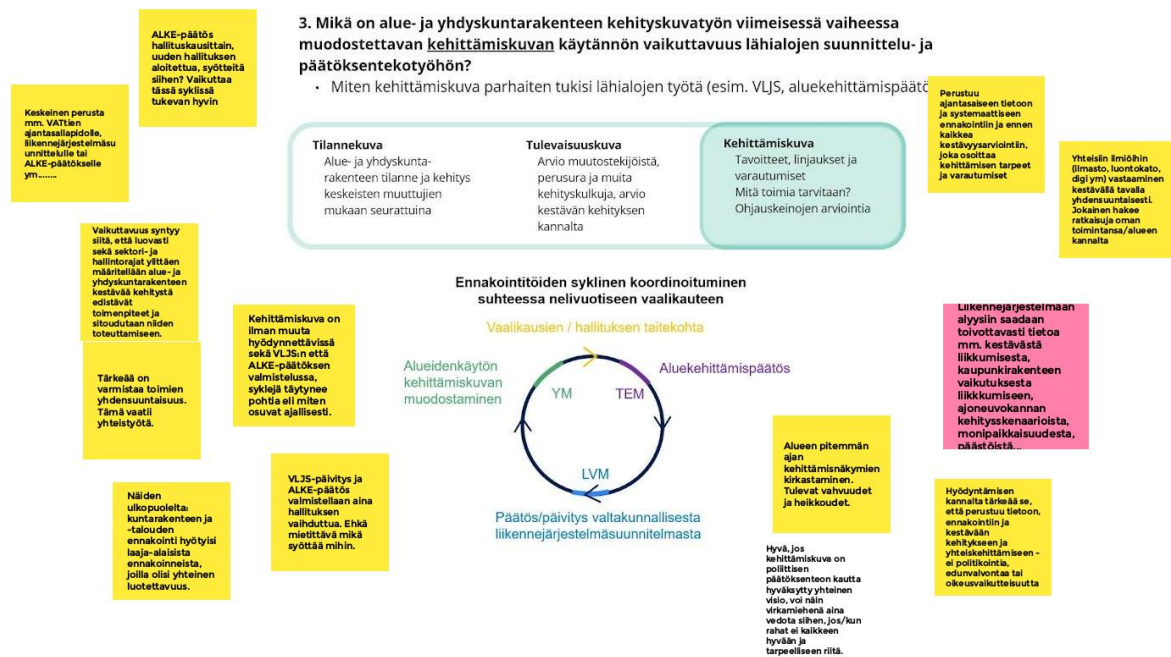
Toisessa työpajatehtävässä pohdittiin sitä, millaisia käytännön mahdollisuuksia tilannehuoneen tai erilaisten vuorovaikutusmuotojen kautta voisi tarjoutua eri ministeriöiden ja virastojen töiden keskinäiseen koordinoitumiseen. Erityyppisten vuorovaikutusmahdollisuuksien mukana oloa pidettiin tärkeänä sidosryhmien kontribuution ja kehityskuvatyöhön sitoutumisen kannalta. Yleisesti ottaen sekä verkkopohjainen vuorovaikutus tilannehuonealustan kautta että paikan päällä järjestettävät tilaisuudet koettiin omalla tavallaan tärkeinä.

Tilannehuoneen verkkopohjainen alusta voisi tarjota yhteistä tietopohjaa eri sektoreille ja parantaa tiedonkulkua eri sektoreiden, kuten esimerkiksi aluekehittämisen tai liikennejärjestelmän välillä. Tilannehuoneessa voitaisiinkin keskittyä tulevaisuuteen yleisemmällä tasolla eikä pelkästään alueidenkäytön suunnittelun substanssiin keskittyen. Vaikka yhteinen tietopohja sektoreiden välillä koettiin tärkeänä, tietoalustan sisällössä on toisaalta tärkeää huomioida erityisesti ne kohderyhmät, jotka juuri alueidenkäytön kehityskuvatyössä ovat keskeisiä, kuten suunnittelijat eri alueilla. Ryhmäkeskustelussa herätti kannatusta ns. nopean toiminnan mallia mukaileva ajatus siitä, että tilannehuoneessa voitaisiin ajoittain nostaa esiin tiettyjä ajankohtaisia teemoja, joiden vaikutuksiin keskityttäisiin syvällisemmin riittävällä reagointinopeudella.

Ehdotusta paikan päällä tapahtuvista kehittämispäivistä pidettiin tärkeänä, ja kehittämispäiville povattiin suosiota. Oleellinen tieto kulkee ennen kaikkia asiantuntijoiden välisissä keskusteluissa, jotka live-tapahtumat mahdollistavat. Yhteiset kokoontumiset olisivat keskeisiä myös sidosryhmien sitouttamisessa kehityskuvatyöhön. Kehittämispäivillä voisi käydä läpi myös verkkopohjaista tilannehuonetta, jotta se pysyisi asiantuntijoiden keskuudessa ajankohtaisena. Synergiaetua voisi tuoda se, jos kehittämispäivät kytkettäisiin ainakin kokeiluluontoisesti johonkin jo olemassa olevaan vastaavan tyyppiseen tapahtumaan, jollainen on esimerkiksi TEM:in vuosittainen alue-ennakointiseminaari.

Myös tiedepaneelin rooli nähtiin tärkeänä kehityskuvatyön vuorovaikutuksessa niin tilannekuvaseurannan kuin kehittämiskuvan kannalta. Tiedepaneeli toisi työhön monitieteistä, riippumatonta ja sparraavaa lähestymistapaa, auttaisi hallinnonalojen yhteen tuomisessa sekä medianäkyvyyden lisäämisessä.

Vuorovaikutuksella vaikuttavuutta

Kolmannessa tehtävässä pohdittiin, miten alueidenkäytön kehityskuvatyön viimeisessä vaiheessa muodostettava kehittämiskuva parhaiten tukisi lähialojen suunnittelu- ja päätöksentekotyötä.

Keskusteltiin, mistä vaikuttavuus syntyy. Todettiin, että tärkeää olisi varmistaa sektori- ja hallintorajojen yli yhdensuuntaisuus, eikä tulisi tehdä toisiaan haittaavia toimia. Parhaat toimenpiteet ylittävät sektori- ja hallintorajat, mikä on iso haaste. Tavoitteena ja keinona voi määritellä yhdessä kestäväää kehitystä toteuttavat yhdensuuntaiset toimenpiteet, joihin sitoudutaan yhteisesti. Tämä vaatii resursseina yhteistä aikaa. Myös yhteistyössä tehty laaja-alainen tilannekuva nauttisi luottamusta ja voisi kirkastaa alueellisia heikkouksia ja vahvuuksia, mikä toisi lisää vaikuttavuutta.

Alueidenkäytön kehityskuvan todettiin vaikuttavan laajalla skaalalla eri töihin. Keskustelussa mikä työ syöttää mihinkin, todettiin töiden vuorovaikuttavan toisiinsa eri tavoin. Alueidenkäytön kehityskuva toimii syötteenä mm. valtakunnallisille alueidenkäyttötavoitteille (VAT), mitkä taas vaikuttavat hyvin laajasti eri hallinnonaloilla. Alueidenkäytön kehityskuvalla todettiin olevan selvä kytkös kolmeen keskeiseen päätökseen: VAT, aluekehittämispäätös ja valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma (VLJS). Kaikkien näiden todettiin täydentävän toisiaan ja keskustelevan toistensa kanssa. Suoraan hyödynnettäväksi alueidenkäytön kehityskuva tunnistettiin esim. VLJS:n sekä aluekehittämispäätöksen valmistelussa, VM:n kuntatalouden ja -rakenteen ennakoinnissa sekä liikennejärjestelmäanalyyysin kestävän liikkumisen osuudessa luomaan visiota ja näkymää, jonka pohjalta työtä voi jatkojalostaa. Liikennejärjestelmäanalyyysiin toivottiin tietoa mm. kestävästä liikkumisesta, kaupunkirakenteen vaikutuksesta liikkumiseen, ajoneuvokannan kehitysskenaarioista, monipaikkaisuudesta ja päästöistä.

Töiden keskinäinen vuorovaikutus ja sen mekanismi ei näyttäytynyt täysin yksiselitteisenä. Toisaalta nousi toive kehittämiskuvasta poliittisen päätöksenteon kautta hyväksyttynä yhteisenä visiona. Toisaalta keskustelussa mietittiin, että ns. täydelliseen suunnittelujärjestelmään pyrkiminen ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista, saati realistista. Prosessien välinen vuorovaikutus ja keskustelu nousi tärkeänä esiin, niin hallinnonalojen sekä ihmisten välillä. Kehittämiskuvan hyödyntämisessä nostettiin esille, että kyse ei ole virallisesta päätöksestä eikä valtakunnan kaavasta, joten sillä ei ole oikeusvaikutuksia. Kehittämiskuva pohjautuisi ajantasaiseen tietoon, kestävyysarviointiin, yhteiskehittämiseen ja systemaattiseen ennakointiin. Tämä voisi olla työn voimana ja vahvuutena; ei politikointia, ei edunvalvontaa, ei oikeusvaikutuksia.

Töiden erilaiset aikajänteet ja syklit nousivat keskusteluun. Esimerkkeinä puhuttiin pidemmän aikavälin VLJS:sta 12 vuoden syklillä ja neljän vuoden välein tapahtuvalla päivityksellä, missä on tarkoituksena katsoa pidemmälle eikä muuttaa koko työtä joka päivityksen yhteydessä. Aluekehittämispäätöksen osalta mietittiin, saisiko senkin prosessista rullaavamman, vaikkakin tunnistettiin aluekehityksen olevan nopeampi syklillä, siinä ollessa kyse enemmän toiminnoista ja elinkeinoista. Jäätin miettimään, mitä välineitä voisi olla rullaavampaan prosessiin. Esimerkkinä nousi VAT valmistelu, johon liittyen on meneillään toimivuuden ja lähestymistapojen tarkastelua. Todettiin välineiden olevan jatkuvassa muutostilassa ja olevan tarve pitää tuntosarvet ylhäällä ja enemmän tulevaisuudessa.

Ryhmä 4 Kestävyysarviointi ja visualisointi

Neljäs ryhmä aloitti kahteen osaan jakautuneena siten, että osa ryhmästä käsitteli tiedontuotannon järjestämisestä perusuraa muodostettaessa ja muut osallistujat visualisointeja. Tämän jälkeen ryhmä käsitteli yhdessä taloudellisen ja ekologisen kestävyysarviointia.

Alaryhmä 1 Tiedontuotannon järjestäminen perusuraa muodostettaessa

Ryhmässä keskusteltiin tiedontuotannon järjestämisestä perusuraa muodostettaessa. Kysymykset liittyivät siihen, mitä tulisi ottaa huomioon, kun trendilaskelmia ja ennusteita laaditaan ja päivitetään ja kuinka aiemmasta kehityksestä poikkeavia murroksia tulisi käsitellä tiedon tuotannossa.

Tietopohjaa tilastoista ja SYKE:n tiedoista

Lähtökohtana perusuran päivittämisessä on olemassa olevan tietopohjan ja -palvelujen hyödyntäminen. Keskeisiä tietoaineistoja on mm. Tilastokeskuksen tilastot ja Suomen ympäristökeskuksen Liiteri- ja muut tietokannat sekä alueidenkäytön paikkatietoaineistot. Keskustelussa nostettiin esille, että aluerakenteen tarkastelussa talousmallien pohjalta tehty ennakkointityö voisi olla tärkeä täydennys. Talouden tutkimuslaitosten (mm. VATT, PTT, ETLA, PT) ennakkointityöstä voitaisiin koota synteisiä.

Murroskohdat ja etenevät muutokset

Ennakkointityön haasteena ovat muutokset, jotka poikkeavat selvästi aiemmasta kehityksestä. Niitä ei voida silloin ennakoida trendin perusteella. Joissakin tapauksissa tulevasta kehityksestä saa paremman arvion muutaman uusimman vuoden kehityksen perusteella kuin pitemmän aikasarjan pohjalta. Ryhmän keskusteluissa nostettiin esille neljä keskeistä tarkastelukohdetta: 1) alue- ja yhdyskuntarakenteen polkuriippuvuudet, 2) kynnysarvot, 3) ajoitus ja 4) uudet avaukset. Muutoksia on tärkeää kuvata sekä kartoin, graafein että sanallisesti.

Ilmastomuutos nostettiin yhdeksi keskeiseksi muutokseksi, johon liittyvää tietoa tarvitaan eri alueiden ennakkointityössä sekä hillinnän että sopeutumisen näkökulmasta. Ilmastomuutos etenee tulevaisuudessa ja sen vaikutuksia on jo paljon ennakoitu, mutta niihin voi sisältyä myös arvaamattomia tekijöitä.

Trendien alueellinen tarkastelu on tärkeää

Alueellisessa ennakkoinnissa ja aluerakennetyössä hyödynnetään pääosin valtakunnallisia tietoaineistoja, ja perusura-aineistot ovat keskeinen lähtökohta esim. maakuntien hahmotellessa tulevaa aluerakennetta. Alueellisessa ennakkointityössä on mukana laajasti alueen toimijaverkostoa, jonka näkemysten perusteella voidaan tarkentaa alueen tulevaisuuskuvaa. Maakuntien ja muiden alueiden omat alue- ja yhdyskuntarakenteen kuvaukset, ennakkointityön tulokset ja toimijaverkoston näkemykset voivat tarjota hyödyllistä tietopohjaa myös valtakunnalliseen perusuratyöhön. Tämän vuoksi tulisikin etsiä tapoja, joilla tieto saataisiin kulkemaan jouhevasti molempiin suuntiin. Perusuran havainnollistaminen

esimerkiksi alue- ja yhdyskuntarakennetta kuvaavilla teemakartoilla on tärkeää tietojen alueellisessa hyödyntämisessä ja kommentoinnissa.

Vertailut avartavat näkökulmia kehitykseen

Erilaiset vertailut auttavat suhteuttamaan ennakoitua kehitystä. Yhtenä vertailukohtana tulevalle kehitykselle on aiemmin tapahtunut kehitys. Myös kansainväliset vertailut ja etenkin pohjoismaiset tarkastelut voivat avartaa näköaloja Suomen eri alueiden kehitykseen ja auttaa tunnistamaan kiinnostavia eroja ja kysymyksiä. Esimerkiksi työllisyysaste jää monissa Suomen maakunnissa alemmalle tasolle kuin muissa Pohjoismaissa vastaavilla alueilla.

Yhteenveto

Tiedonhallinnan käsittely osana tilannehuonetyötä ja jatkuvaa tiedontuotantoa on oleellista. Tiedon syntetisointi eri lähteistä ja tiedon kulku eri suuntiin vaativat jatkohuomiota.

Alaryhmä 2 Visualisoinnit

Ryhmän tehtävänä oli käsitellä erilaisia ennakoituvuudessa tarvittavia visualisointeja. Lähtökohtana tilannekuvan ja ennakoituvuudella käsitellyssä on se, että materiaalien kautta päästään nopeasti yhteiseen käsitykseen alue- ja yhdyskuntarakenteen kehityksestä, siihen vaikuttavista tekijöistä sekä tulevaisuuden vaihtoehtoista. Visualisoinnit ja niiden ymmärrettävyys ovat tärkeitä tässä. Työpajassa oli esillä erilaisia kuvaajia ja esitystapoja, joita käsiteltiin ja kommentoitiin niiden käytettävyyden ja kohderyhmien näkökulmista.

Kartat ja diagrammit ovat hyviä tiedon esittämiseen

Trendikehityksen visualisoinnissa kartat koettiin hyviksi ja havainnollisiksi esitystavoiksi. Huomiota kannattaakin kiinnittää kartografiseen ilmaisuun, jossa mietitään mm. kartan värit ja teemakarttojen luokkarajat siten, että karttoja helppo tulkita ja vertailla. Näin asioita voidaan esittää suhteellisen yleistajuisesti. Käyttäjinä nähtiin erityisesti kuntien ja maakuntien asiantuntijat.

Mietittävinä asioina tunnistettiin lisäksi joissain tapauksissa taustoituksen tarve, joka käytettyihin aineistoihin saattaa liittyä tai esimerkiksi käytetyn aluejaon valinta. Kaikissa kartoissa kuntarajat ei ole mielekkäin esitystapa. Erilaiset kartogrammit voisivat myös tulla kyseeseen.

Myös diagrammeja pidettiin käyttökelpoisina ja helppolukuisina, mutta niissä käytetyt määritelmät, kuten alueluokitukset, vaativat rinnalle täydentävää selostusta, jotta kuvien tulkinta onnistuu myös niiltä, joille luokitukset eivät ole tuttuja. Tulevaisuuteen estimoiduille viivatrendeille toivottiin mukaan keskiarvotrendille viiva myös historiatrendille, josta se on estimoitu. Näin olisi helpompaa ymmärtää vaihtelevan kehityksen muuttuminen trendiviivaksi.

Prosessikaaviot ja tekstiä sisältävät tiivistykset vaativat selkeyttä ja lukijalta kärsivällisyyttä

Perusuran tiivistys mahdollisimman nopeasti hahmottuvaksi paketiksi on haasteellista visualisoida. Esimerkissä oli ruudukkoon koottu ”päähkinänkuoressa” keskeisimmät alue- ja yhdyskuntarakenteen muutostrendit lyhyinä lauseina. Esitystapaa pidettiin visuaalisesti tylsänä, raskaana ja harmaana. Taulukkomuotoisessa esitystavassa on helposti liikaa asiaa ja visuaalisesti tulee vaikutelma täyteen ahdetusta taulukosta. Perehtymistä ei välttämättä jaksakaan edes aloittaa, vaikka tekstimuotoinen tieto sinänsä on ymmärrettävää ja selkeää.

Informaation liika määrä nähtiin myös trendikehityksen laskennan menetelmää kuvaavassa skemaattisessa kaaviossa, jonka tarkoitus oli esittää lähtöaineistoista jalostuvaa tietoa rakennuskannan muutoksiksi perusurassa. Tämän kaltaisissa visualisoinneissa nähtiin tarve selkeyttämiselle ja turhien osien karsimiselle. Moniin kuviin tarvitaan taustoitusta, jolla kuvalle annetaan sisältö. Pelkkä kuva ei välttämättä riitä välittämään tarvittavaa informaatiota.

Tulevaisuustyössä syntyy väkisinkin materiaalia, jossa isoa tietomäärää pitää koota yhteen. Taulukkomuoto on tässä yksi mahdollinen väline. Sen kohdalla tunnistettiin se, että paljon tekstiä sisältävät esitysmuodot vaativat perehtymistä ja lukemista eli vaativat lukijalta vaivaa. Sinänsä näille on tarve, mutta pystytäänkö pienillä jutuilla tehdä lukemista helpommaksi ja tuoda taulukkomuotoon esimerkiksi visuaalisia nostoja tai symboleita auttamaan kokonaisuuden hahmottamisessa.

Skenaariovaihtoehtojen visualisoinnissa tärkeää, että erot tulevat loogisesti esiin

Skenaarioiden visualisointiin on tekeillä myös skenaariopolkuja esittämä metrokarttakuva, jota pidettiin havainnollisempana ja hauskana. Siinä huomio kiinnittyi kuvan tulkintoihin, joiden hahmottuminen on vielä idea-asteella. Metrokartan informaatioarvo kasvaisi, jos reittien käännökset pysty- ja vaakasuunnassa edustaisivat skenaarioiden eroja jonkin muuttujien, kuten tiivis-hajautunut, näkökulmasta. Mielenkiintoisia olisivat myös ”solmukohdat” eli muutokset tai tilanteet, joihin päädytään useamman skenaariopolun kautta.

Skenaarioiden eroja esittelevät ns. spider-diagrammit koettiin selkeiksi ja hyviksi. Ne koettiin hyviksi myös pitkäaikaisseurantaan, jossa muutosta voisi esittää suhteessa eri tekijöihin. Kestävyysarvioinnin kohdalla perinteiset pylväsdiagrammit todettiin helppolukuisiksi. Kestävyysulottuvuuksien arviointitaulukko nähtiin myös hyvänä, mutta tällaisissa arvioinnin kuvaamisessa käytetyt symbolit sekä värit ovat keskeisiä ja niiden käyttö pitää miettiä tarkkaan visualisoinnissa. Myös merkkien selitykset tulisi avata.

Kestävyysarvioinnin internet-pohjaista käyttöliittymää pidettiin käyttäjäystävällisenä tapana tuoda esiin vaikutusarviointia, koska se mahdollistaa interaktiivisuuden. Taustatietojen kertominen nousi tässäkin tärkeäksi asiaksi. Työkalulla saatujen tulosgraafien visualisointiin saatiin myös parannusehdotuksia.

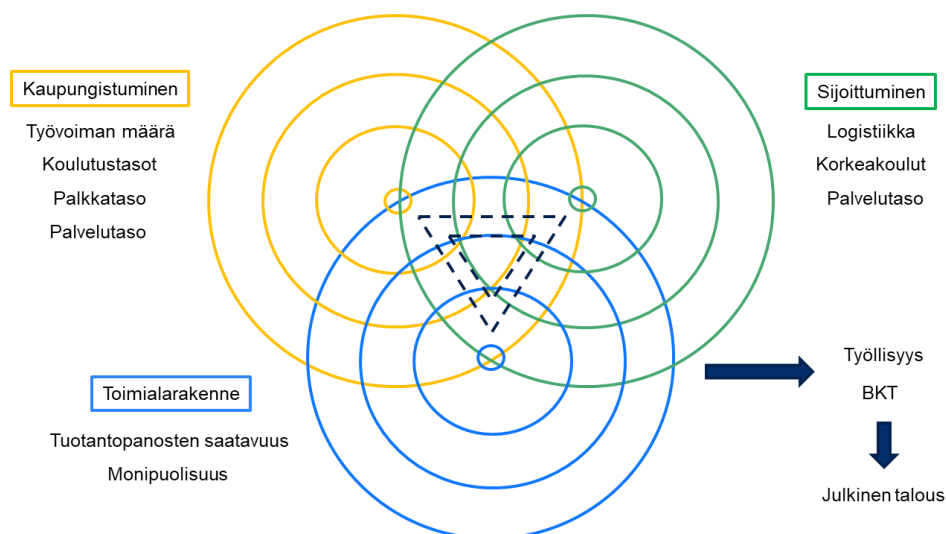
Kestävyydsarviointi

Koko ryhmän yhteisessä osiossa kehitettiin kestävyysarviointia. Keskustelua käytiin erityisesti taloudellisen ja ekologisen kestävyysarvioinnista. Keskustelussa pohdittiin sitä, mitkä alue- ja yhdyskuntarakenteen indikaattorit ovat keskeisiä taloudellisen kasvun ja kestävyysarvioinnin näkökulmasta sekä millaista tietoa ja millä tarkkuustasolla tulisi tuottaa arvioitaessa toimenpiteiden vaikutuksia taloudelliseen ja ekologiseen kestävyysarvioinnin näkökulmasta. Sosiaaliseen kestävyysarvioinnin liittyviä mittareita ei ehditty käsitellä, mutta niitä kehitetään sekä määrällisinä että laadullisina.

Taloudellinen kasvu ja kestävyys

Taloudellisen kasvun ja kestävyysarvioinnin kannalta keskeisiksi mittareiksi mainittiin mm. kaupunkirakenteen tiiveys, toimintojen sijoittuminen yhdyskuntarakenteeseen, työpaikkojen määrä, toimialarakenteen monipuolisuus, julkiset investoinnit, saavutettavuus ja liikenneverkon toimivuus/tehokkuus. Toimialakohtaiset työpaikkamäärät voivat olla tarpeellisia lähtötietoja, esim. koulutuspaikkojen yms. ennakoinnissa. Olemassa olevan rakennuskannan hyödyntäminen nähtiin alue- ja yhdyskuntarakenteen kannalta tärkeäksi indikaattoriksi sekä taloudellisen kestävyysarvioinnin että ekologisen kestävyysarvioinnin näkökulmasta. Keskustelussa todettiin, että korkea palkkataso ja talouden kasvu lisäävät palveluiden käyttöä ja kasvattavat taloutta, mutta voivat samalla lisätä päästöjä.

Aluerakenteen tasolla on tarpeen tarkastella sitä, miten tehokkaasti eri tuotannontekijät ovat käytössä. Osaavan työvoiman saavutettavuus kaupunkiseuduille ja seutukaupunkeihin (maakunnan kakkoskaupunkeihin) eli työmarkkina-alueiden laajuus on keskeinen indikaattori, joka kertoo työvoiman tarjonnasta ja kysynnästä. Todettiin, että työvoiman alueellisessa liikkuvuudessa on kaksi tasoa: työmatkaliikkuvuus ja muuttoliike. Suomi jää monilla alueilla työllisyyskehityksessä jälkeen muista Pohjoismaista ja tähän voi vaikuttaa esim. pienempi muuttoalttius. Korkeakoulut nähtiin isoksi tekijäksi kasvun näkökulmasta. Koulutetun työvoiman saatavuus on ongelmana osalla kaupunkiseuduista.

Kuva 1. Kaupungistumisen, toimialarakenteen ja sijaintitekijöiden yhteisvaikutus näkyy työllisyyden, bruttoansantuotteen ja julkisen talouden kehityksessä. Keskustelun pohjana käytetty kuva.

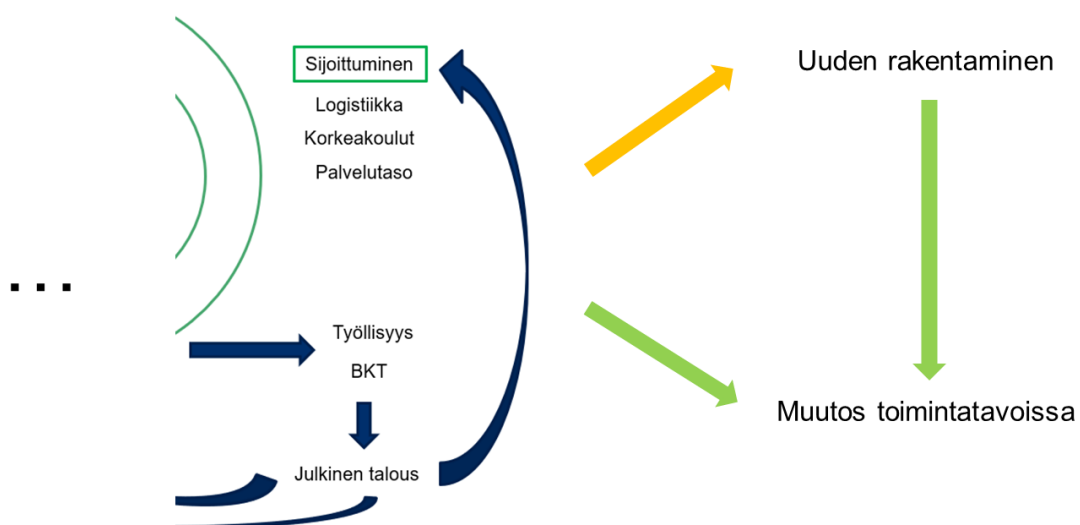
Ekologinen kestävyys

Kasvihuonekaasupäästöt nostettiin keskeiseksi ekologisen kestävyuden mittariksi ja samalla pohdittiin talouskasvun yhteyttä päästökehitykseen. Myös luonnonvarojen kulutus nostettiin esiin ja pohdittiin, miten paljon kiertotaloudella voidaan vaikuttaa esim. rakennussektorin päästöihin. Infran rakentamisen ja ylläpidon päästöt mainittiin tärkeänä mittarina. Huomautettiin myös, että rakennusten päästöt tulisi laskea elinkarisesti aina rakentamista käyttöön ja mahdolliseen purkamiseen.

Keskeinen kestävyteen liittyvä vertailuasetelma on olemassa olevan rakenteen hyödyntäminen vs. uuden rakentaminen. Nähtiin että tällaisia vertailuja tulee tehdä sekä aluerakennetasolla että yhdyskuntarakennetasolla. Arvioinnin nähtiin tarpeelliseksi perustua varsin tarkkoihin aineistoihin, kuten YKR:n 250 m ruudukkoon.

Kestävien kulkutapojen liikennesuorite nostettiin esille yhtenä hyvänä mittarina, mutta todettiin sen toimivan lähinnä kaupunkiseuduilla. Maaseudulla liikkumisen kestävyttä pitäisi tarkastella toisin ja ottaa huomioon matkojen alku- ja loppupään, ns. viimeisen mailin haasteet. Huomautettiin myös, että käyttövoimamurros tekee autoilun päästöistä lähes merkityksettömän ilmaston kannalta.

Palvelurakenteen keskittämisen vaikutukset saavutettavuuteen koettiin mielenkiintoiseksi kestävyysarvioinnin kohteeksi. Nähtiin, että palveluiden pitäisi tulla ihmisten luo, eikä ihmisten mennä palveluiden luo eli palveluja olisi saavutettavuuden näkökulmasta syytä hajauttaa. Nähtiin, että keskittämiseen on johtanut esim. rakentamisen hinta, mutta vaikutus liikkumisen päästöihin on ollut kestävyden näkökulmasta huono.

Kuva 2. Talouskehitys heijastuu ekologiseen kestävyYTEEN ja vaikutuksia aiheutuu uuden rakentamisesta ja toiminnasta (tuotantotoiminta, kulutus). Keskustelun pohjana käytetty kuva.

Yhteenveto

Taloudellisen ja ekologisen kestävyYDEN arvioinnit kytkeytyvät aineistojen osalta osittain yhteen. Tuloksia tarvitaan eri mittakaavatasoilla. Kaupunki- ja maaseutualueiden erot on otettava huomioon.